

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Az alapvető jogok biztosa
mint fogyatékosügyei független mechanizmus

JELENTÉSE

az AJB-1739/2024. számú ügyben

A Drávakastély Otthonban élő fogyatékos személyek alapvető
jogaival összefüggésben

Érintett szerv: Szeretet Integrált Szociális Intézmény Somogy Vármegye,
Drávakastély Otthon, Drávatamási

2024.

**Az alapvető jogok biztosának
jelentése
az AJB-1739/2024. számú ügyben**

1. A vizsgálat megindítása, előzmények

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 1. § (3) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosa – a civil társadalom, különösen a fogyatékossgal élő személyek és az őket képviselő szervezetek bevonásával – biztosítja a 2007. évi XCII. törvénnyel kihirdetett, a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény (a továbbiakban: Fogyatékossgügyi Egyezmény, CRPD) 33. cikk 2. pontja szerinti független mechanizmus feladatainak teljesítését. Az Ajbt. 39/O. § (1) bekezdése értelmében az alapvető jogok biztosa a *fogyatékossgügyi független mechanizmussal kapcsolatos feladatainak* a teljesítése érdekében rendszeresen vizsgálja – a 18. § (1)-(7) bekezdésére tekintet nélkül, beadvány és felmerült visszásság hiányában is – a fogyatékossgal élő személyek jogainak a Fogyatékossgügyi Egyezmény előírásainak való megfelelés szerinti érvényesülését.

Ezen feladatkörömben a fogyatékossgügyi független mechanizmus egyik vizsgálati céljaként a nagylétszámú bentlakásos intézményekben élő személyek alapvető jogai érvényesülésének monitorozását határoztam meg tekintettel arra, hogy az Ajbt. 39/O. § (2) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosa a 18. § (4) bekezdésében meghatározottakon túlmenően természetes személy alapvető jogával kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytat, ha a fogyatékossgal élő személy nem képes jogai védelmében fellépni vagy beadvány benyújtása aránytalan nehézséget jelentene számára.

A vizsgálat indokoltságát, a fenti törvényi rendelkezéseken túl, a bentlakásos intézmények magas ellátotti létszáma önmagában is megalapozza, ugyanis a CRPD kifejezetten az önálló életvitel és az egyéni autonómia alapelveit deklarálja, amelyek a nagylétszámú otthonok működési diszfunkciói (személyi és tárgyi feltételek hiánya, túlsúfoltság) következtében több szempontból is sérülhetnek, ahogy azt több korábbi ombudsmani vizsgálat feltárta. A nagylétszámú bentlakásos intézményekben is biztosítani kell azonban a szociális intézményi férőhelyek kiváltásának teljes megvalósulásáig is a fogyatékossgal élő személyek számára a minden embert egyenlő mértékben megillető emberi méltósághoz való jog, az egyenlő bánásmód követelménye, a CRPD-ben rögzített követelmények érvényesülését.

A fentiek alapján a bentlakásos intézményekben élő fogyatékos személyek alapvető jogainak monitorozása érdekében, a fogyatékossgügyi független mechanizmus feladatainak teljesítése keretében, *hivatalból indítottam eljárást a Szeretet Integrált Szociális Intézmény Somogy Vármegye Drávakastély Otthonában (7979 Drávatamási, Fő u. 41/A; a továbbiakban: Otthon) élő fogyatékos személyek életkörülményeinek alapjogi szempontú vizsgálatára. Munkatársaim 2024. május 27-én, előre nem bejelentett helyszíni vizsgálatot tartottak az Otthonban.*

A vizsgálat megindításával egyidőben panaszbeadvány érkezett Hivatalomhoz, amelyben a beadványozó a közegészségügyi problémák és hivatali visszaélések mellett az Otthonban folyó szakmai munkát és az ellátottak életkörülményeit is kifogásolta, ezért *jelen vizsgálatom részét képezte az egyedi beadványban megfogalmazott panasz kivizsgálása is.*

2. Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek

- *A jogállamiság elve és a jogbiztonság követelménye* [Magyarország Alaptörvénye (a továbbiakban: Alaptörvény) B) cikk (1) bekezdés „Magyarország független, demokratikus jogállam.”];
- *Az emberi méltósághoz való jog* [Alaptörvény II. cikk „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”];
- *Az egyenlő bánásmód követelménye és az esélyegyenlőség előmozdításának elve* [Alaptörvény XV. cikk (1)-(2) bekezdés „A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes. Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.”];
- *A fogyatékosággal élők kiemelt védelme* [Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdés „Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.”];
- *A nemzetközi jogi kötelezettségek és a belső jog összhangja* [Alaptörvény Q) cikk (2)-(3) bekezdés „Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját. Magyarország elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait. A nemzetközi jog más forrásai jogszabályban történő kihirdetésükkel válnak a magyar jogrendszer részévé.”];

3. Az alkalmazott jogforrások

- Ajbtt.;
- Fogyatékosügyei Egyezmény (a továbbiakban: CRPD);
- A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény (a továbbiakban: Fot.);
- A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (a továbbiakban: Szocvtv.);
- Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.);
- A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet (a továbbiakban: SzCsM rendelet);
- Az Országos Fogyatékosági Programról (2015-2025) szóló 15/2015 (IV. 7.) OGY határozat (a továbbiakban: OFP).

4. A megállapított tényállás

4.1. Az Otthon működéséről és az Otthonban élő fogyatékos személyek ellátási körülményeiről

A Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság (a továbbiakban: Fenntartó) által fenntartott Szeretet Integrált Szociális Intézmény (a továbbiakban: Intézmény) Drávatamásiban működő telephelye teljes körű ellátást nyújtva, 130 férőhelyen fogyatékos személyek ápolását-gondozását és 20 férőhelyen fogyatékos személyek rehabilitációs ellátását biztosítja 1957 óta.

Az Otthon, ápoló-gondozó egységében biztosítják a 18. életévüket betöltött, felnőtt fogyatékos – köztük súlyos, halmozottan sérült – személyek ápolását-gondozását, mentális ellátását, akik betegségük vagy fogyatékoságuk miatt nem, vagy csak folyamatos segítséggel képesek önmagukról gondoskodni. Külön gondozási egység nem áll rendelkezésre azon ellátottak számára, akiknél súlyos kórképet állapítottak meg, az ellátásuk a speciális igényeikre és állapotukra tekintettel az Otthonon belül elkülönülő épületrészben valósul meg. Számuk a vizsgálat időpontjában 23 fő.

A rehabilitációs részlegben azon értelmi fogyatékos, látásfogyatékos, illetve mozgáskorlátozott lakók ellátását végzik, akiknek oktatása, képzése, átképzése és rehabilitációs célú foglalkoztatása csak intézményi keretek között valósítható meg. A rehabilitációs ellátásban részesülő ellátottak fejlesztő és szinten tartó foglalkozásokon vesznek részt, amelynek célja a lakók önellátó képességének kialakítása, helyreállítása. A rehabilitációs egység előkészíti az ott élők családi és lakóhelyi környezetbe történő visszatérését, valamint megszervezi az intézményi ellátás megszűnését követő utógondozást.

Az lakók összetételére vonatkozó adatok:

Az ellátottak száma a vizsgálat időpontjában: 123 fő, ebből 20 fő rehabilitációs ellátásban részesül,

Várakozó listán lévők száma: 16 fő.

Az ápoló-gondozó részleg férőhelykihasználtsága: 74,83% (az alacsony férőhely kihasználtság oka a Somogy Vármegyei Kormányhivatal által elrendelt felvételi zárlat)

A rehabilitációs ellátás férőhelykihasználtsága: 98,19%

Életkor szerinti megoszlás:

- 18-30 év: 7 fő
- 30-50 év: 64 fő
- 50-65 év: 46
- 65-80 év: 6 fő
- 80 év feletti: 0 fő

Nemek szerinti megoszlás: nő 51 fő, férfi: 72 fő.

Fogyatékoság típusa:

értelmi fogyatékoság: 123 fő

- enyhe értelmi fogyatékoság: 52 fő
- közép-súlyos értelmi fogyatékoság: 48 fő
- súlyos értelmi fogyatékoság: 23 fő

az értelmi fogyatékoság mellé társuló egyéb fogyatékoságok:

látásfogyatékoság, hallásfogyatékoság mozgáskorlátozottság.

Betegség típusa szerinti megoszlás:

- szív és érrendszeri: 53 fő,
- pulmonológiai: 19 fő,
- epilepszia: 24 fő,
- pszichiátriai megbetegedés: 93 fő,
- DM: 9 fő,
- mozgáskorlátozott: 29 fő,
- hematológiai megbetegedés: 13 fő,

- GI megbetegedés: 46 fő,
- vizeletkiválasztó rendszer érintő megbetegedések: 2 fő,
- urológiai megbetegedések: 15 fő,
- szerzett IR megbetegedés: 4 fő.

Közgyógyellátásra jogosultak száma: 94 fő.

Az Otthonban élő ellátottak jövedelmének típusai és megoszlásuk:

- rokkantsági ellátásban részesül: 29 fő,
- rokkantsági járadékban részesül: 84 fő,
- árvasági ellátásban részesül: 9 fő,
- EGYT-ben¹ részesül: 1 fő,
- családi pótlékban részesül: 73 fő,
- fogyatékosági támogatásban részesül: 29 fő.

Akkreditált foglalkoztatásban résztvevők száma: 76 fő.

Gondnokság alá helyezetttek száma: 120 fő,

- részlegesen korlátozó: 80 fő,
- teljesen korlátozó: 40 fő,
- cselekvőképes: 3 fő,
- támogatóval rendelkező: nincs.

Folyamatban lévő gondnokság alá helyezés megszüntetésére irányuló eljárások, illetve gondnokság alá helyezési perek a vizsgálat időpontjában nem voltak. Gondnokság megszüntetésére irányuló per 1 fő ellátott esetében volt 2019-től 2021-ig. A gondnokságot a bíróság megszüntette.

A vizsgálatkor 2 fő ellátott esetében gondnokság alá helyezési per felülvizsgálata volt folyamatban és 2024-ben még 12 fő ellátott esetében felülvizsgálat volt várható. 2023-ban 35 fő ellátottnak volt gondnokság alá helyezési felülvizsgálata, ebből 1 fő ellátottnak a bíróság cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság alá helyezésről, cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá helyezésre változtatta, 32 fő ellátott esetében a cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság alá helyezést, 2 fő ellátottnak a cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá helyezést nem változtatta meg.

Az Otthon a teljes körű ellátás keretében gondoskodik az ellátottak lakhatásáról, a napi ötszöri étkeztetésről, ruházattal, textíliával szükség szerint történő ellátásról, a mentális gondozásról, valamint a külön jogszabályban meghatározott egészségügyi ellátásról.

Az egészségügyi ellátás feladatkörében alapápolási és szakápolási feladatokat látnak el. Az Otthon határozatlan idejű szakápolási működési engedéllyel rendelkezik.

Az intézményvezető 2023. évi szakmai beszámolója szerint a feladatellátás alapját az egyéni fejlesztési terv képezi, amely minden ellátott részére személyre szabottan készül. Az ellátottak életkorának, egészségi állapotának képességeinek és egyéni adottságainak figyelembevételével a fejlesztőpedagógusok és a terápiás munkatársak szervezik az aktivitást segítő fizikai tevékenységeket, a szinten tartó, a készségfejlesztő és terápiás foglalkozásokat, a szellemi és szórakoztató tevékenységeket, valamint a kulturális, sport és szabadidős programokat. Kiemelt figyelmet fordítanak azokra az ellátottakra, akiknek állapota nem teszi lehetővé a közösségi rendezvényeken történő részvételt. Számukra egyéni szervezés keretében biztosítják a szabadidős tevékenységeket. Az ágyban fekvő ellátottak számára zeneterápiát és

---

¹ egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás

felolvasási órákat tartanak, valamint az informatikai eszközök segítségével filmvetítéseket és közös zenehallgatást szerveznek. Emellett figyelemmel kísérik a születésnapjuk időpontját is, amit állapotuktól függően lakótársaikkal közösen ünnepelnek meg. Az ellátottak közel 30%-a az egészségi állapotuk miatt nem tud részt venni a közösségi programokon.

Az Otthonban évtizedek óta rehabilitációs szemléletű gondozás folyik, melynek eredményeképpen magas szintű foglalkoztatási és terápiás munkatevékenység valósul meg. A szocioterápiás foglalkoztatási formák közül művészetterápiás (zene, tánc) és kézműves (szőnyeg és takaró készítés) tevékenységeket végeznek. 76 fő ellátott a Fővárosi Kézműipari Nonprofit Kft. által szervezett akkreditált foglalkoztatásban vesz részt, 5 fő megváltozott munkaképességű lakó mosodai és parkgondozói feladatokat lát el.

2021. november 1-től a fogyatékos személyek rehabilitációs otthona és a támogatott lakhatás vonatkozásában régiós módszertanként is működik az Intézmény.

Az Intézmény orvosa heti egy alkalommal 4 órában rendel az Otthonban. A szakorvosi ellátáshoz való hozzáférést szintén az Otthon biztosítja az Intézmény saját gépkocsijával, mentő, illetve betegszállítással. A pszichiátriai szakorvosi ellátást *az Intézmény pszichiáter szakorvosa* heti rendszerességgel 4 órában látja el. Az ellátottak megfelelő egészségügyi ellátásához, kezeléséhez az orvosi szoba rendelkezésre áll. Az Intézmény gyógymasszőrt és pszichológust is foglalkoztat, akik szükség esetén minden telephelyen rendelkezésre állnak. Amennyiben szükséges a sebész szakorvos helyben végez el kisebb sebészeti beavatkozásokat, illetve az ortopédiai szakellátást is helyi rendelés keretében vehetik igénybe az ellátottak.

Az Otthonból történő eltávozás és visszatérés rendje a Házirend II. fejezetében szabályozott. A helyszíni vizsgálat tapasztalataiból és az ellátottakkal folytatott beszélgetésekből is az derült ki, hogy *az Otthon nyitottan működik. Az Otthonból történő eltávozási szándékot, az eltávozást, valamint a visszaérkezést a személyzetnek kell bejelenteni. A cselekvőképességében teljesen korlátozott lakók eltávozásához igény esetén az Otthon kísérő támogatást biztosít.* Az eltávozás csak abban az esetben korlátozható, ha az ellátott kezelőorvosának szakvéleménye, az eltávozást aktuálisan nem javasolja, a lakó önmagát vagy másokat veszélyeztető egészségi állapota miatt.

Az Otthonban élő ellátottak egymás közötti kapcsolatai vonatkozásában alapelv, hogy az ellátásban részesülők alkotmányos jogainak tiszteletben tartása mellett, indokolatlan korlátozások nélkül, szabadon tarthatnak kapcsolatot a lakótársaikkal.² Az üres férőhelyek, illetve lehetőségek figyelembevételével *a lakók megválaszthatják, hogy kivel kívánnak közös szobában lakni.* Az Otthon, az egészségügyi állapotot figyelembe véve olyan közösségbe javasolja elhelyezni az ellátottakat, ahol biztosított számukra a szobatársak támogató segítése és a beilleszkedés elősegítése.

Az Otthon támogatja és tiszteletben tartja a lakók azon igényét, hogy valódi intimitás keretében párkapcsolatban élhessenek együtt, ezért biztosítják a házastársi, élettársi közös elhelyezést minden olyan esetben, amikor a lakók a közös szobában történő elhelyezésre irányuló akarataikat együttesen kifejezésre juttatják.

Az ellátottak szabadon fogadhatnak rokonokat és látogatókat a közösségi terekben, az Otthon udvarán és a lakószobákban is, az ott élő lakótársak beleegyezésével. A lakóegységekben a látogatási időt, a lakóközösségek együttesen naponta reggel 8:00 és este 20:00 óra közötti időszakban határozták meg.

Az Otthon az ellátottak részére biztosítja a szabad vallásgyakorlás lehetőségét. Korlátozás nélkül látogathatják a település és a környék templomait, részt vehetnek a mentálhigiénés csoport által szervezett bibliakörben heti két alkalommal, illetve a szentségek felvételének (gyónás, áldozás) lehetősége is helyben biztosított.

---

² Házirend III. fejezet 6. oldal

Az Otthonban működő Érdekképviseleti Fórum évente két alkalommal ülésezik, amely alkalmakon az ellátottak, a törvényes képviselők és a hozzátartozók is elmondhatják véleményüket, javaslataikat. Az üléseken a Fenntartó képviselője, illetve az ellátottjogi képviselő is részt vesz.

Az ellátottjogi képviselő havonta egy alkalommal fogadóórát tart az Otthonban. Bejárja a telephelyet, beszélget az ellátottakkal, felkeresi az ápolási csoportvezetőket és a telephely vezetőjét. Az ellátottjogi képviselő neve, fogadóórája és elérhetősége az Otthon folyosóján elhelyezett faliújságon került kifüggesztésre.

A havi rendszerességgel megtartott lakógyűléseken az ellátottak elmondhatják véleményüket az Otthon működéséről és javaslatokat tehetnek a mindennapi életükkel kapcsolatban. A csoportos megbeszéléseken az intézményvezetés is képviselteti magát így azonnal értesülnek a lakókkal kapcsolatos problémákról és az életvitelüket érintő gondjaikról. Az előforduló konfliktusok, krízishelyzetek kezelését elsősorban a szociális munka keretébe tartozó problémamegoldó folyamatokon keresztül, egyéni, páros és csoportos esetkezeléssel, valamint mediációval igyekeznek megoldani. A konfliktuskezelés eredménytelensége esetén javaslatot tesznek az ellátottjogi képviselő bevonására.

4.1.2. Az Otthon személyi és tárgyi feltételei vonatkozásában

*A fogyatékos személyek otthona szolgáltatói nyilvántartásba történő bejegyzésének hatálya ideiglenes 2026. 12. 31-ig, mivel az intézményi működés személyi és tárgyi feltételei nem felelnek meg a szakmai jogszabályban foglalt követelményeknek.*³

*A Somogy Vármegyei Kormányhivatal határozata alapján, amíg a hatóság által előírt 110 férőhelyre történő visszaállítás és az ehhez szükséges személyi feltételek nem biztosítottak, új ellátottak felvételére nem kerülhet sor az Otthonban.*⁴

A fogyatékos személyek rehabilitációs ellátása határozatlan idejű szolgáltatói nyilvántartásba vételi engedéllyel rendelkezik.

Az intézményvezető szakmai beszámolója alapján az Otthonban engedélyezett álláshelyek száma 59, amelyből a vizsgálat időpontjában 4 álláshely betöltetlen. Az SzCsM rendeletben meghatározott ápoló- gondozó és fejlesztőpedagógus szakmai létszámot az Otthon hosszú idő óta nem tudja biztosítani. A fluktuáció az összes dolgozói állományt figyelembe véve 10%. 2023 évben 10 fő új dolgozó érkezett az Otthonba, ugyanakkor 16 fő távozott. Az üres álláshelyek meghirdetése a közigállás.hu-n és a karrierm.hu-n, valamint informális úton személyes kapcsolatokon keresztül történik.

*Az Intézmény a hatósági kötelezéssel érintett telephelyén működő fogyatékos személyek otthonában csökkenteni kívánja az engedélyezett férőhelyszámot a betöltött szakmai létszámhoz igazodóan, annak érdekében, hogy megfeleljen a szakmai létszámminimum előírásainak.*⁵

Tárgyi feltételek vonatkozásában az ápolást- gondozást nyújtó Otthon jelentős része rossz infrastrukturális adottságokkal rendelkezik. Az Otthon a településen izoláltan, ellátási célokra kevésbé alkalmas épületben, vagy egyéb rossz adottságú, korszerűtlen, leromlott állagú, hiányos felszereltségű, teljes akadálymentesítéssel nem rendelkező, a szakmai rendeletben meghatározottak alapján az egy ellátottra jutó legalább 6 m² lakóterületet nem minden esetben biztosító, zsúfolt elhelyezést nyújtó épületben működik, ami a közlekedési lehetőségek figyelembevétele mellett társadalmi kirekesztéshez, szegregációhoz vezet [...].⁶

Az SzCsM rendelet előírásainak megfelelő szociális helyiségek (tíz ellátottra legalább egy fürdőkád vagy zuhanyzó és nemenkénti illemhely) a főépületben nem állnak rendelkezésre

³ SZGYF SO/05/00198-1/2024. számú határozata

⁴ Somogy Vármegyei Kormányhivatal SO/05/00198-4/2024. számú határozata

⁵ Forrás: Az intézményvezető 2023. évi szakmai munkáról szóló beszámolója

⁶ Forrás: Intézményi Férőhely Kiváltási Terv 2023. 2.1. fejezet

megfelelő számban. Átalakítás az épület építészeti jellegéből adódóan nem, vagy csak magas költségekkel lenne megoldható. *A jogszabályban meghatározott gondozási egységek kialakítása ebben az épületben nem megoldható.*⁷

Az Otthon főépületének földszintjén kerültek elhelyezésre a súlyos fogyatékkal élő és a fokozott ápolási-gondozási igényű ellátottak. Az épület egyik vizesblokkjának mennyezete és néhány lakószoba falfelülete penészes, salétromos, a folyósó lépcsőjén hiányos és balesetveszélyes a hidegburkolat, több lakószobában a sérült, elöregedett linóleumborítás nagyon rossz állapotban van, ami szintén balesetveszélyes és a berepedezett, tönkrement felületeket nehéz megfelelő módon, higiénikusan takarítani. Az épületrész sürgős felújításra szorul.

Az emeleten élnek az enyhe fokban sérült és nagyobb önállósággal bíró ellátottak, valamint itt kapott helyet a rehabilitációs ellátásban részesülők közül 8 fő. További 12 fő rehabilitációja, két 6 férőhelyes különálló épületben zajlik.

Az egyik rehabilitációs lakóegység egy jó állapotú, felújított, 3 szobával és két apartmannal rendelkező, különálló ház. A másik rehabilitációs lakóegység az Otthon területén található ikerház egyik felében kapott helyet, amelynek másik felében az igazgatási egység és irodák találhatóak. A rehabilitációs otthon lakószobái tiszták, barátságosak, a berendezési tárgyak elrendezése praktikus és esztétikus, figyelembe véve a szolgáltatást igénybe vevők ápolási szükségletét, életkorát és igényeit. A lakószobákat minden lakó ízlése szerint díszítheti, illetve rendezheti be. A közös használatú helyiségek (nappali, konyha, étkező, fürdőszoba) igénybevétele és rendben tartása a lakók közös megegyezése alapján történik. A lakók a személyes használati tárgyaikat behozhatják és használhatják az Otthonban.

Az étkeztetést a 300 fő kapacitású saját főzőkonyha biztosítja. A Fenntartó célellenőrzése⁸ 2023-ban az étkeztetéssel kapcsolatos dokumentációt vizsgálta. A vizsgálat megállapította, hogy az étlapok havonta és hetente készülnek, amelynek elkészítése során az ellátottak is elmondhatják igényeiket és véleményüket. Az étlapok összeállítása során dietetikus ételmezésvezető tanácsát is kikérik. Az étkezések az Otthon 3 különálló étkező helyiségében zajlanak a műszakban dolgozó gondozók felügyelete mellett.

Az Otthon saját mosodát üzemeltet, amelynek gépparkja felújítást igényel. Az Otthon fűtéskorszerűsítése, külső szigetelése megtörtént. *Az épületben a felújítási, karbantartási munkák folyamatosan szükségesek, mindemellett szükség lenne a lakószobák bútorzatának felújítására, cseréjére, a konyha és a konyhai gépek korszerűsítésére, valamint a villamos és vízvezeték hálózat felújítására is.*

2022-ben az Otthon saját napelemrendszere rákötésre került az Otthon villamosáramhálózatára, így a napelemek által termelt árammennyiséget már közvetlenül tudja hasznosítani a telephely.

4.1.4. Az Intézmény férőhelykiváltásra vonatkozó tervei

Az Intézmény *hosszú távú stratégiai céljai* között szerepel az intézményi férőhelykiváltás megvalósítása. Az Európai Unió által biztosított forrásból Berzencén már megvalósították a támogatott lakhatás szolgáltatását. Jelenleg a Barcsi és Drávatamási Otthonokban élő lakók kiváltása a cél.

Az Otthon, részleges férőhelykiváltásra vonatkozó terve alapján 3 db 12 férőhelyes ingatlan kialakítását tervezi Barcon, 1 db 12 férőhelyes ingatlan kialakítását Drávatamásiban, valamint egy 50 férőhelyes lakócentrum létrehozását szintén Drávatamásiban.

A terv alapján az Otthon férőhelyeinek részleges kiváltásával, a közösségi lakhatásra való áttéréssel esélyt kapnak a lakók a helyi közösség, illetve a város megszokott és elfogadott

⁷ Forrás: *Intézményi Férőhely Kiváltási Terv 2023. 2.1.3. fejezet*

⁸ SMK-1919/2023.

értékrendje szerinti életvitelhez. A pályázati forrásból, illetve állami támogatással megvalósított fejlesztéssel egyrészt megszüntethető az Otthonban tapasztalható túlszűfoeltság, másrészt kialakítható egy új típusú, hálózati elven működő, a lakók személyes szükségleteire alapozott támogatott lakhatási forma. A cél a kisebb létszámú, lakóköznyezetbe integrált elhelyezést nyújtó, széles szolgáltatási kereslettel és kínálattal rendelkező, az öngondoskodásra való képesség fejlesztésére épülő, a város szociális szolgáltatási rendszerébe illeszkedő közösségi ellátás kialakítása.

4.2. Az *AJB 1871/2024. számú panaszbeadványban sérelmezett körülményekkel és az Intézmény panaszkezelési mechanizmusával összefüggésben*

A Hivatalomnak címzett, névtelenül írt levélben a panaszos az Otthon vezetőségének magatartását illetően hivatali visszaélést és a kompetenciahatárok túllépését kifogásolta. A beadványozó levelében felhívta a figyelmet arra, hogy az ellátottak, ápoló-gondozó, valamint takarítói munkát végeznek az Otthonban, továbbá kitért az Intézmény telephelyén tapasztalható embertelen, megalázó bánásmódra és a közegészségügyi problémákra is. Panaszos elmondása szerint a vezetőség megalázóan viselkedik a lakókkal, a macskák ellepték az Otthont és az egész falut, az ellátottak alkoholizálnak és dohányoznak az épületekben, mindemellett szexuális visszaélések is történtek az Otthon területén.

A vizsgálat eredményes lefolytatása érdekében munkatársaim a helyszíni vizsgálat alkalmával interjúkat készítettek az Otthon lakóival, dolgozóival, a telephely vezetőjével, az Intézmény vezetőjével, valamint áttekintették az Érdekképviselői Fórum és a lakógyűlések jegyzőkönyveit. Az interjúalanyokat munkatársaim véletlenszerűen választották ki a dolgozók és az Otthon lakói közül.

A telephely vezetőjének tájékoztatása szerint az utóbbi időben több alkalommal érkezett névtelen panaszlevél az Intézmény vezetőjéhez és a Fenntartóhoz. Az Intézmény panaszkezelési mechanizmusa alapján minden esetben kivizsgálták a beérkezett panaszokat. A Házirend korlátozó szabályai⁹ kifejezetten tiltják az alkoholfogyasztást az Otthon területén és az Intézményen kívül szervezett programokon is. Dohányozni csak a kijelölt helyen az Intézmény területén kívül, a bejárati kapu mellett lehet. Az előírás minden olyan személyre vonatkozik, aki az Intézmény területén bármilyen okból tartózkodik. A lakókkal folytatott interjúk alátámasztották a telephely vezető által elmondottakat. A megkérdezett ellátottak arról számoltak be, hogy jól érzik magukat az Otthonban. A gondozókkal az esetfelelősökkel és a telephely vezetőjével is jó kapcsolatban vannak, akik segítőkészek és probléma esetén bizalommal fordulhatnak feléjük.

Az ellátotti jogok és a panaszkezelés részletes szabályait az Otthon Házirendjének VIII. fejezete tartalmazza. Az ellátott és az ellátott jogait képviselő társadalmi szervezet, valamint a törvényes képviselő, gyám panasszal élhet az intézményvezetőnél vagy az Érdekképviselői Fórumnál az intézményi jogviszony megsértése, különösen személyiségi jogainak, kapcsolattartásának sérelme továbbá az Intézmény dolgozóinak szakmai, titoktartási és vagyonvédelmi kötelezettségei megszegése esetén, vagy az ellátás körülményeit érintő kifogások orvoslása érdekében.

Az érintettek panaszával az Intézmény Fenntartójához fordulhatnak, ha a panasz kivizsgálására jogosult (intézményvezető, Érdekképviselői Fórum) határidőben (15 napon belül) nem intézkedik illetőleg intézkedésével nem ért egyet.

A Fenntartóhoz *az elmúlt évben, 2023. május 19-én az ápoló-gondozó beosztásban dolgozó munkatársak részéről érkezett bejelentés, az ápolási csoportvezető és a telephelyvezető munkájával kapcsolatban.* Az eset teljes körű vizsgálata során belső továbbképzések történtek,

---

⁹ Házirend VII. fejezete Korlátozó szabályok

ahol a munkaköri leírásban foglaltak tisztázása és az abban foglaltak átisméltése, valamint az ápoló-, gondozó személyzet szakmai tudásának tesztelése történt. A vizsgálat során a Fenntartó szakemberei személyes látogatást tettek az Intézményben. *Az eset következményeként a telephelyvezető távozott az Intézményből.*

Az Intézményben bejelentett rendkívüli események közül leggyakoribbak az életet, egészséget, testi épséget érintő események. A rendkívüli események között előfordult dulakodás, molesztálás, elesés, bántalmazás. Egyes esetekben az Intézmény dolgozója vagy a hozzátartozó viselkedése, cselekménye okán került sor rendkívüli esemény bejelentésére.

Az Intézmény által küldött rendkívüli események jelentése minden esetben a jogszabályoknak megfelelően határidőben történt. A vizsgálatok lefolytatása kapcsán levont következtetések, helyesek és kellő súlyúak voltak. A vizsgálatok következményeképpen 2023. évben munkavállalói elbocsátásokra is sor került.¹⁰

5. A vizsgálat megállapításai

5.1. A hatáskör tekintetében

A feladat- és hatáskörömet, valamint ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságaimat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 1. § (3) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosa – a civil társadalom, különösen a fogyatékossgal élő személyek és az őket képviselő szervezetek bevonásával – biztosítja a Fogyatékossgügyi Egyezmény 33. cikk 2. pontja szerinti független mechanizmus feladatainak teljesítését. Az Ajbt. 39/O. § (1) bekezdése értelmében az alapvető jogok biztosa a *fogyatékossgügyi független mechanizmussal kapcsolatos feladatainak* teljesítése érdekében rendszeresen vizsgálja – a 18. § (1)-(7) bekezdésére tekintet nélkül, beadvány és felmerült visszásság hiányában is – a fogyatékossgal élő személyek jogainak a Fogyatékossgügyi Egyezmény előírásainak való megfelelés szerinti érvényesülését.

Tekintettel arra is, hogy az Ajbt. 39/O. § (2) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosa a 18. § (4) bekezdésében meghatározottakon túlmenően természetes személy alapvető jogával kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytat, ha a fogyatékossgal élő személy nem képes jogai védelmében fellépni vagy beadvány benyújtása aránytalan nehézséget jelentene számára, a *fogyatékossgügyi független mechanizmus egyik vizsgálati céljaként a nagylétszámú bentlakásos intézményekben élő személyek alapvető jogai érvényesülésének monitorozását* határoztam meg.

Az Ajbt. 18. § (1) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint közigazgatási szerv [...] vagy *közszolgáltatást végző szerv* (a továbbiakban együtt: hatóság) tevékenysége vagy mulasztása a beadványt tevő személy alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár (a továbbiakban együtt: visszásság), feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási pert – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva. Az Ajbt. 18. § (2) bekezdés a) pontja szerint az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó szerv, illetve e feladat ellátásában közreműködő szerv közszolgáltatást végző szervnek minősül. Az ombudsmani gyakorlat a *közszolgáltatást végző szervek* fogalomkörébe tartozónak tekinti a szociális ellátást nyújtó, így a fogyatékossgal élő személyek nappali ellátását végző intézményeket, amelyekre az ombudsman vizsgálati jogosultsága – az Ajbt. hatásköri szabályai értelmében – egyértelműen kiterjed.

---

¹⁰ Feljegyzés fenntartói ellenőrzésről SMK-1919/2023. 9. pontja

Az Ajbt. 1. § (2) bekezdésének d) pontja alapján az alapvető jogok biztosa – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogainak a védelmére.

Az Ajbt. 18. § (4) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosa a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytathat. *A hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszásság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat.*

5.2. Az alapvető jogok és alkotmányos elvek tekintetében

Az alapvető jogok biztosa egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggésrendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi teszteket.

A jelentés megállapításaival összefüggésben ismételten hivatkozom arra, hogy az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek szövege az Alaptörvény Negyedik Módosításának hatálybalépését követően továbbra is nagyrészt megegyezik az Alkotmányban foglaltakkal az alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében, és jellemzően nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek ellentétesek volnának az Alkotmány szövegével. Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy *„az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni”*. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény Negyedik Módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi érveléssel mondta ki azt, hogy *„az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja, vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.”*

Ha összevetjük az Alaptörvény hivatkozott cikkeit és az Alkotmány vonatkozó szakaszait, akkor az állapítható meg, hogy a vizsgálat tárgyát képező alapvető jogok védelme tekintetében nem hoz olyan koncepcionális változást az Alaptörvény szövege, mely a korábbi alkotmánybírósági gyakorlat elvetését, vagy jelentős tartalmi átértékelését alátámasztaná. Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok és az alkotmányos elvek értelmezése során – ellenkező tartalmú alkotmánybírósági döntés megszületéséig – irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által mind az Alaptörvény hatálybalépését megelőzően, mind az azt követően hozott határozataiban, azok indoklásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket. Kiemelendő emellett, hogy az Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdése immár

külön kiemelve is tartalmazza, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.

5.2.1. A jogállamiság elve

Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése alapján Magyarország független, demokratikus jogállam. Az Alkotmánybíróság töretlen gyakorlata alapján ennek a jogállami minőségnek nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság. Az Alkotmánybíróság által gyakran hivatkozott tétel, hogy a jogbiztonság az állam – s elsősorban a jogalkotó – kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára. Az Alkotmánybíróság döntéseiben felhívta a figyelmet, hogy a jogállamiságnak több összetevője van, az egyik legfontosabb alapkövetelmény a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége: a közhatalommal rendelkező szervek a jog által megállapított működési rendben, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok között fejtik ki tevékenységüket.¹¹ A közigazgatás törvényessége akkor valósul meg, ha jogilag szabályozott eljárási keretek között működik, a jogkorlátozásra adott felhatalmazást pedig törvényi szinten pontosan kell meghatározni. Nem hagyható figyelmen kívül továbbá, hogy a kiszámíthatóság – beleértve az egységes jogalkalmazást – és az eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az egyes alanyi alapjogok, szabadságjogok védelmével, mintegy kölcsönösen feltételezik egymást. Demokratikus jogállamban ahhoz, hogy a személyek életviszonyaikat, működésüket, magatartásukat a jog által előírtakhoz tudják igazítani, az elvárt kötelezettségeiknek eleget tudjanak tenni, szükség van a joganyag, a jogi eljárások stabilitására. A jogbiztonság nem csupán az egyes normák egyértelműségét követeli meg, hanem az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatóságát is.

5.2.2. Az emberi méltósághoz való jog

A CRPD 3. cikke alapelveként deklarálja a veleszületett méltóság elvét és annak tiszteletben tartását. Az Alaptörvény II. cikke alapján az emberi méltóság sérthetetlen, minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz. Az Alaptörvény hatálybalépését követően is hivatkozási pontot jelentő alkotmánybírósági gyakorlat az emberi méltósághoz való joggal kapcsolatosan arra hívja fel a figyelmet, hogy a méltóság az emberi élettel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő. *Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni.* Emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól, hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit.¹² A méltósághoz való jognak részét képezi az is, hogy minden embert másokkal egyenlő méltóságú személyként kell kezelni, vagyis az egyes emberek és embercsoportok között tilos indokolatlan, észszerűtlen különbséget tenni.

Az Alkotmánybíróság az ember életét és méltóságát egységben szemlélte, ami azt jelenti, hogy nem választhatóak külön az ember társadalmi és biológiai dimenziójához fűződő jogok. Az emberi méltósághoz fűződő jog az alkotmánybíróság gyakorlatában nem a személy szubjektumától függő méltóságérzethez kapcsolódott, hanem azt jelentette, hogy a jog az életet az emberi minőséggel együtt ismeri el, és kapcsol ahhoz elidegeníthetetlen jogokat. Az emberi méltósághoz való jog a természetes személyek autonómiáját jelenti, az önrendelkezésüknek egy olyan, mindenki más rendelkezése alól kivont magja van, amelynél fogva az ember alany

¹¹ Lásd: 56/1991. (XI. 8.) AB határozat

¹² Lásd: 64/1991. (XII. 17.) AB határozat

marad, s nem válhat eszközzé vagy tárggyá. A méltósághoz való jognak ez a felfogása különbözteti meg az embert a jogi személyektől, amelyek teljesen szabályozás alá vonhatók, nincs érinthetetlen lényegük. *Az Alkotmánybíróság már az egyik első, 1990-ben hozott döntésében kimondta, hogy az emberi méltósághoz való jog általános személyiségi jog, amelynek egyes fontos eleme az önrendelkezés szabadsága.* E határozatban hívták fel a figyelmet arra, hogy az önrendelkezési jog – mint az összes különös személyiségi jog – az egyén autonómiáját, az egyéni döntés szabadságát védi.

5.2.3. A hátrányos megkülönböztetés tilalma, a fogyatékossgal élők védelme

A CRPD 5. cikke deklarálja, hogy a törvény előtt minden személy egyenlő, és mindenféle hátrányos megkülönböztetés nélkül jogosult a törvények által nyújtott védelemre és kedvezményre. Az 5. cikk 2. pontja alapján a részes államok megtiltanak a fogyatékossgal alapján történő bármintemű hátrányos megkülönböztetést, és minden téren biztosítják a fogyatékossgal élő személyek számára a hátrányos megkülönböztetéssel szembeni egyenlő és hatékony jogi védelmet. A CRPD 5. cikk 3 pontja értelmében az egyenlőség előmozdítása és a hátrányos megkülönböztetés eltörlése érdekében a részes államok minden megfelelő lépést megtesznek, így biztosítva az észszerű alkalmazkodást.

Az Alaptörvény XV. cikkének (2) bekezdése tartalmazza a diszkrimináció tilalmát, mely szerint Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékossgal, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.

Az Alkotmánybíróság a 42/2012. (XII. 20.) AB határozatban megállapította, hogy az Alaptörvény XV. cikke változatlan tartalommal fenntartja az egyenlőség általános, nem csak az alapjogokra kiterjedő – vagy, ahogy az Alkotmánybíróság gyakran nevezte: a „jogegyenlőség” – követelményét és a hátrányos megkülönböztetés tilalmát. A két évtizedes, töretlen, az Alaptörvény fenti rendelkezése alapján továbbra is irányadónak tekinthető alkotmánybírósi gyakorlat rögzíti, hogy a *hátrányos megkülönböztetés tilalma* arra vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként, egyenlő méltóságú személyként kell kezelnie, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell a jogosultságok és kedvezmények elosztásának szempontjait meghatározni. A megkülönböztetés alkotmányossága tekintetében az Alkotmánybíróság két mércét alkalmazott. Az alkotmányos alapjogok tekintetében megvalósuló egyenlőtlen bánásmód esetén annak alkotmányossága az alapvető jogok korlátozására irányadó szükségességi-arányossági teszt alapján ítéltető meg. Bár az Alkotmány – ahogyan az Alaptörvény is – szövegszerűen csak az alapvető jogok tekintetében tiltotta a hátrányos megkülönböztetést, az Alkotmánybíróság szerint e tilalom, ha a megkülönböztetés sérti az emberi méltósághoz való alapvető jogot, kiterjed az egész jogrendszerre.

Az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdése szerint Magyarország az esélyegyenlőség megvalósulását külön intézkedésekkel segíti. Az Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdése rögzíti, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékossgal élőket. Az Alaptörvény tehát az időseket és a fogyatékossgal élőket gondoskodásra szoruló és külön védelmet igénylő csoportként emeli ki. Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében rögzített a hátrányos megkülönböztetés általános tilalma alóli kivételt jelent az Alaptörvény idézett rendelkezése, amelyek alapján Magyarország az esélyegyenlőtlen ségek kiküszöbölését célzó intézkedéseket is tesz. E rendelkezés értelmében az egyenlőség tartalmi megvalósulását szolgáló, az esélyegyenlőtlen ség felszámolása érdekében tett pozitív megkülönböztetés megengedett.

A felsorolt egyes társadalmi csoportok más és más okokból (például az egzisztenciális helyzetük, életkoruk, egészségi vagy mentális állapotuk miatt) minősülhetnek veszélyeztetettnek, a közös pont bennük egyfelől az, hogy helyzetük miatt kiszolgáltatottak valamennyi állami, közhatalmi beavatkozással szemben. Másfelől esetükben súlyos és közvetlen következményekkel járhat az is, ha az állam nem tesz eleget egyes alkotmányos feladatainak, a speciális, rászorultakat segítő szabályozás és gyakorlat kialakításával, fenntartásával kapcsolatos kötelezettségeit nem, vagy nem megfelelően látja el. Legyen szó indokolatlan közhatalmi beavatkozásról, vagy éppen állami feladat, kötelezettség elmulasztásáról, az érintettek jog-, illetve érdekérvényesítő képessége minimális.

A hátrányos megkülönböztetés tilalma és az esélyegyenlőség előmozdítása az állam számára eltérő jellegű, de szorosan összekapcsolódó feladatot jelent. A jogegyenlőség megteremtése, az egyenlő méltóságú személyként kezelés biztosítása elsődleges állami kötelezettség, míg az esélyegyenlőség elősegítése az állam részéről egy jogi lehetőséget biztosít, ugyanakkor bizonyos, valamely tulajdonságuk (pl. életkor, betegség, testi fogyatékoság) okán sajátos, kiszolgáltatottabb helyzetük miatt objektíve hátrányba kerülő személyek csoportjainál az állami beavatkozás nem fakultatív feladat: az állam köteles hatékony lépéseket tenni az eredendően, súlyosan egyenlőtlen helyzet felszámolására.

Az alkotmánybíróági esetjog szerint az állam szabadságot élvez abban, hogy milyen módon, milyen jogi, normatív és anyagi eszközökkel teljesíti az esélyegyenlőség előmozdítására vonatkozó alkotmányos kötelezettségét, mint államcél: e körben mérlegelni lehet az eszközök megválasztásában az állam teherbíró képességét.

A CRPD preambuluma szerint a részes államok elismerik, hogy bárkinek a fogyatékoság alapján történő hátrányos megkülönböztetése az emberi személy veleszületett méltóságának és értékének megsértése. A CRPD 4. cikk 1-2. pontja szerint a részes államok kötelezettséget vállalnak arra, hogy biztosítják és elősegítik valamennyi alapvető emberi jog és szabadság teljes megvalósulását valamennyi fogyatékosággal élő személy számára, a fogyatékoság alapján történő bármiféle hátrányos megkülönböztetés nélkül. Ennek érdekében a részes államok vállalják, hogy: a) meghoznak minden megfelelő jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést a jelen Egyezményben foglalt jogok végrehajtása érdekében; b) megtesznek minden megfelelő intézkedést, ideértve a jogalkotási lépéseket a fogyatékosággal élő személyek hátrányos megkülönböztetését tartalmazó törvények, rendelkezések, szokások és gyakorlat módosítása vagy eltörlése érdekében.

5.2.4. A nemzetközi emberi jogi kötelezettségek érvényesítése

Az Alaptörvény Q) cikk (2) bekezdése értelmében Magyarországnak a nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítania kell a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját, jelen esetben azt, hogy a magyar jogi szabályozás megfeleljen a CRPD által felállított és az ENSZ Fogyatékosággal Élő Személyek Jogainak Bizottsága (a továbbiakban: CRPD Bizottság) által jelzett kötelezettségeknek. Ebbe nemcsak az tartozik bele értelemszerűen, hogy a jogrendszerben nem maradhatnak olyan szabályok, amelyek nem egyeztethetőek össze a CRPD rendelkezéseivel, hanem az is, hogy ahol szükséges, ott a jogalkotó érdemi és hatékony lépéseket tegyen a hiányzó szabályozás megalkotása érdekében. A CRPD 4. cikke a következők szerint rendelkezik az általános kötelezettségekről:

„1. A részes államok kötelezettséget vállalnak arra, hogy biztosítják és elősegítik valamennyi alapvető emberi jog és szabadság teljes megvalósulását valamennyi fogyatékosággal élő személy számára, a fogyatékoság alapján történő bármiféle hátrányos megkülönböztetés nélkül. Ennek érdekében a részes államok vállalják, hogy:

a) meghoznak minden megfelelő jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést a jelen Egyezményben foglalt jogok végrehajtása érdekében;

b) megtesznek minden megfelelő intézkedést, ideértve a jogalkotási lépéseket a fogyatékossgal élő személyek hátrányos megkülönböztetését tartalmazó törvények, rendelkezések, szokások és gyakorlat módosítása vagy eltörlése érdekében;

c) figyelembe veszik a fogyatékossgal élő személyek emberi jogainak védelmét és előmozdítását valamennyi politika és program során;

d) tartózkodnak minden olyan cselekedetben és gyakorlatban való részvételtől, amely nem összeegyeztethető a jelen Egyezménnyel, és biztosítják, hogy a hatóságok és közintézmények a jelen Egyezménnyel összhangban tevékenykedjenek;

e) minden megfelelő intézkedést meghoznak bármely személy, intézmény vagy magánvállalkozás által a fogyatékossgal alapján történő hátrányos megkülönböztetés felszámolása érdekében;

f) kutatásokat és fejlesztéseket valósítanak meg vagy segítenek elő az egyetemesen tervezett áruk, szolgáltatások, eszközök és létesítmények vonatkozásában, a jelen Egyezmény 2. cikkében meghatározottak szerint, amelyek a lehető legkisebb változtatással és anyagi ráfordítással megfelelnek a fogyatékossgal élő személyek speciális igényeinek, elősegítve felhasználhatóságukat és használatukat, valamint elősegítik az egyetemes tervezést a szabványok és irányelvek kidolgozása során;

g) kutatásokat és fejlesztéseket valósítanak meg, vagy segítenek elő a fogyatékossgal élő személyek számára alkalmas új technológiák, beleértve az információs és kommunikációs technológiákat, a közlekedést/mozgást segítő eszközök, készülékek és segédeszközök elérhetőségének és használatának előmozdítására, elsőbbséget biztosítva az elérhető költséggel járó technológiáknak;

h) hozzáférhető információkat biztosítanak a fogyatékossgal élő személyek számára a közlekedést segítő eszközökről, a készülékekről és segédeszközökről, ideértve az új technológiákat, csakúgy, mint a segítségnyújtás, támogató szolgáltatások és szolgálatok más formáiról;

i) előmozdítják a jelen Egyezményben foglalt jogok oktatását a fogyatékossgal élő személyekkel foglalkozó szakemberek és alkalmazottak számára az e jogok által biztosított jobb segítség- és szolgáltatásnyújtás érdekében.

2. Tekintettel a gazdasági, társadalmi és kulturális jogokra minden részes állam vállalja, hogy a rendelkezésre álló erőforrásai felső határáig, és szükség esetén, a nemzetközi együttműködés keretében, intézkedéseket tesz e jogok teljes megvalósításának fokozatosan történő elérése érdekében, fenntartás nélkül, a nemzetközi joggal összhangban, a jelen Egyezményben foglalt kötelezettségek haladéktalan alkalmazására [...].

4. A jelen Egyezményben semmi nem értelmezhető úgy, mint ami befolyásolja a részes állam jogának, vagy az adott részes állam vonatkozásában hatályos nemzetközi jognak a fogyatékossgal élő személyek jogainak hatékonyabb szabályozását biztosító rendelkezéseit. A jelen Egyezményben részes államok joga, szerződésai, szabályozása vagy szokásai által elismert, vagy tartalmazott emberi jogok és alapvető szabadságok nem korlátozhatók vagy csorbíthatók arra hivatkozással, hogy a jelen Egyezmény az adott jogokat vagy szabadságokat nem, vagy csak kisebb mértékben ismeri el [...].”

A szerződések jogáról szóló Bécsi szerződés¹³ 31. cikke értelmében a szerződést jóhiszeműen, kifejezéseinek szövegösszefüggésükben szokásos értelme szerint, valamint tárgya és célja figyelembevételével kell értelmezni. A CRPD 1. cikke értelmében „A jelen Egyezmény célja valamennyi emberi jog és alapvető szabadság teljes és egyenlő gyakorlásának előmozdítása, védelme és biztosítása valamennyi fogyatékossgal élő személy számára, és a

¹³ Magyarországon kihirdette az 1987. évi 12. törvényerejű rendelet

velük született méltóság tiszteletben tartásának előmozdítása.” A CRPD alapelvei között elsőként említi továbbá, hogy a fogyatékossgal élő személyeket is megilleti a veleszületett méltóság, az egyéni autonómia tisztelete, beleértve a saját döntés meghozatalának szabadságát és a személyek függetlenségét.¹⁴ Ebből következően a jelentés tartalmában az emberi méltóság alapjogi védelmének primátusából vezeti le a fogyatékossgal élő személyeket megillető további és felhívott alapjogok érvényesülésének problémáit.

Ehhez kapcsolódóan kiemelem, hogy a CRPD elfogadása paradigmaváltást, szemléletváltást jelentett a fogyatékossgal élő személyek jogainak medikális megközelítésétől az emberi jogi megközelítés alapján való gondolkodás felé. Ennek lényege az inkluzív (az alany autonómiájának a szociális közegben való érvényesülése) és szubsztanciális (lényegi, a fogyatékos embert, mint az emberi jogok alanyát, és nem tárgyát szem előtt tartó) gondolkodásmód.¹⁵ Ennek a megközelítésnek kell minél teljesebben érvényt szerezni a fogyatékos embereket megillető alapvető jogok kiteljesedése érdekében.

Az ombudsman alkalmas arra, hogy a maga semleges és kiegyensúlyozó, közvetítő szerepével, illetve a kizárólag az alapjogvédelemre fókuszáló tevékenységével – az ENSZ nemzeti emberi jogi intézményeként – valós tartalmat adjon a CRPD-ben foglaltaknak.

6. A vizsgálat érdeme tekintetében

6.1. A CRPD 19. cikk - Önálló életvitel-közösségbe való befogadás

Az önálló életvitel és a közösségbe való befogadás egyaránt, bármilyen bentlakásos *intézményen kívüli életkörülményeket jelent.* A bentlakásos intézmények kapcsán nem „csupán” arról van szó, hogy konkrét épületben vagy körülmények között kell élni, hanem elsősorban arról, hogy *bizonyos életkörülmények és életviteli körülmények előírása folytán az egyén elveszíti személyes választási lehetőségét és autonómiáját. Önálló életviteli körülménynek sem a nagyméretű, több mint száz személyt befogadó intézmények, sem az öt-nyolc egyént befogadó kisebb csoportos otthonok, sem pedig az egyedi otthonok nem tekinthetők, ha az intézmények vagy az intézményi elhelyezés egyéb meghatározó elemei jellemzik ezeket. Habár az intézményi körülmények méretben, elnevezésben és kialakításban különbözhetnek, vannak bizonyos meghatározó elemek, konkrétan a következők:* a segítőkkel másokkal közösen kell igénybe venni, és az egyénnek nincs vagy csak korlátozott befolyása van arra, hogy kitől fogadhat el segítséget, elszigeteltség és szegregáció a közösségen belüli önálló élettől, a mindennapi döntések feletti irányítás hiánya, a választási lehetőség hiánya azt illetően, hogy az egyén kivel él együtt, a személyes akarattól és preferenciáktól független merev rutin, egyének csoportja számára előírt azonos tevékenységek azonos helyen bizonyos fennhatóság mellett, a szolgáltatásnyújtás során megnyilvánuló paternalista megközelítés, az életkörülmények felügyelete, emellett pedig általában az egyazon környezetben élő fogyatékos személyek számának aránytalansága. Az *intézményi keretek a fogyatékossgal élő személyek számára bizonyos mértékű választási és irányítási lehetőséget nyújthatnak ugyan, ám ezek a lehetőségek az életvitel konkrét, szűk területeire korlátozódnak, és nem változtatnak az intézmény szegregáló jellegén.*¹⁶

A CRPD önálló életvitelről és a közösségbe való befogadásról szóló 19. cikke rögzíti, az Egyezményben részes államok elismerik *a fogyatékossgal élő személyek egyenlő jogát a közösségben való élethez és másokkal egyenlő szabad döntéshez való jogát;* minden szükséges és hatékony intézkedést megtesznek annak érdekében, hogy a fogyatékossgal élő *személyek*

---

¹⁴ CRPD 3. cikk a) pont

¹⁵ Theresia Degener, a CRPD Bizottság lelnöke, az ENSZ Egyezmény kidolgozásának aktív résztvevője; 2013. január, Trier, Academy of European Law.

¹⁶ A CRPD Bizottság 5. számú Általános észrevétele az önálló életvitelről és a közösségbe való befogadásról szóló CRPD 19. cikk kapcsán II/A. c) pont. Az önálló életvitel körülményei

teljes mértékben élvezhessék e jogaikat és a teljes közösségi befogadást és részvételt, beleértve a következők biztosítását:

a) a fogyatékossgal élő személyeknek *másokkal azonos alapon lehetőségük van lakóhelyüknek és annak megválasztására, hogy hol és kivel élnek együtt, és nem kötelezhetőek bizonyos megszabott körülmények között élni;*

b) a fogyatékossgal élő személyek számára *hozzáférési lehetőséget biztosítanak többféle otthoni, intézményi és egyéb közösségi támogató szolgálathoz, beleértve azt a személyes segítséget, mely a közösségben éléshez és a közösségbe történő beilleszkedéshez, valamint a közösségtől való elszigetelődés és kirekesztődés megelőzése céljából szükséges.*

A Fot. 17. §-a kimondja, hogy a fogyatékos személynek joga van a fogyatékossgának, személyes körülményeinek megfelelő – családi, lakóotthoni, intézményi – lakhatási forma megválasztásához, egyben rögzíti, hogy a kiváltást a CRPD 19. cikkében meghatározottak figyelembevételével kell végrehajtani.

A Fot. hivatkozott szakaszához fűzött indokolás értelmében Magyarország 2007-ben ratifikálta a CRPD-t, amelynek 19. cikke új alapokra helyezi a fogyatékos személyek önálló életviteléről, illetve lakóhelyének megválasztásáról való gondolkodást. Ennek alapján a fogyatékos személyek esetében is az olcsóbb – és a fogyatékos személyek számára kedvezőbb – családban maradási, illetve az önálló lakásban vagy lakóotthonban élést, illetve az ezeket elősegítő közösségi alapú szolgáltatásokat (szociális alapszolgáltatások) kell előnyben részesíteni a drágább és szegregáló tömegmértetű bentlakásos intézményi ellátással (szociális szakellátással) szemben.

Az OFP Lakhatás címszóval ellátott 7.7.2. alpontja kiemeli, hogy a fogyatékos személyek lakhatásával kapcsolatos döntések és programok tervezése és végrehajtása során különös súllyal kell figyelembe venni az önrendelkezés és a társadalmi integráció alapelvét. A fogyatékos személyek nagylétszámú bentlakásos intézményei kiváltásáról szóló kormányzati stratégia¹⁷ alapján folytatni szükséges a fogyatékos személyek számára ápolást-gondozást nyújtó szociális intézményi férőhelyek kiváltását, hangsúlyt fektetve a kiváltással érintett személyek és intézmények felkészítésére, tájékoztatására, támogatására, egyebek mellett a kiváltást támogató mentorhálózat bővítése útján.¹⁸ Ezzel párhuzamosan fontos fejlesztési irány a támogatott lakhatás elterjesztését szolgáló fejlesztések indítása, a kapcsolódó jó gyakorlatok felhasználásával, tapasztalati szakértők bevonásával. Az otthonmaradás elősegítése érdekében bővíteni szükséges az önálló életvitelt elősegítő szociális alapszolgáltatások, és a lakóhelyhez közeli szolgáltatások körét. Át kell tekinteni a lakások és a lakókörnyezet akadálymentesítésének támogatási rendszerét, az esetleges alternatív megoldások – egyebek mellett a fogyatékos felnőttek által igénybe vehető szociális bérlakások vagy az önálló tulajdonú speciális előtakarékosági formák – számbavétele mellett.

A Szocvtv. 75. § (1) bekezdése értelmében támogatott lakhatás a fogyatékos személyek, a pszichiátriai betegek – ide nem értve a demens személyeket – és a szenvedélybetegek részére biztosított ellátás, amely az életkornak, egészségi állapotnak és önellátási képességnek megfelelően, az ellátott önálló életvitelének fenntartása, illetve elősegítése érdekében biztosítja a lakhatási szolgáltatást; az önálló életvitel fenntartása, segítése érdekében a mentálhigiénés,

¹⁷ 1295/2019. (V. 27.) Korm. határozat a fogyatékossgal élő személyek számára ápolást-gondozást nyújtó szociális intézményi férőhelyek kiváltásáról szóló 2019-2036. évekre vonatkozó hosszú távú koncepcióról

¹⁸ Annak során pedig különös figyelemmel a CRPD Bizottság 5. számú Általános észrevételére az önálló életvitelről és a közösségbe való befogadásról szóló CRPD 19. cikk kapcsán (2017, CRPD/C/GC/5); a CRPD Bizottságnak a CRPD Fakultatív Jegyzőkönyvének 6. cikke szerinti, Magyarországgal kapcsolatos vizsgálatáról szóló jelentésére (2020, CRPD/C/HUN/IR/1, kiemelten 114. pont); a CRPD-Bizottság 2022. október 10-én kiadott vonatkozó „Írányelvek az intézményi elhelyezés megszüntetéséről, beleértve a veszélyhelyzeteket is” dokumentumára (2022, CRPD/C/5); valamint a CRPD Bizottság Magyarország egyesített második és harmadik időszakos jelentéséhez kapcsolódó Záró észrevételeinek vonatkozó pontjaira (2022, CRPD/C/HUN/CO/2-3; 41. pont)

szociális munka körébe tartozó és egyéb támogató technikák alkalmazásával végzett esetvitelt; a közszolgáltatások és a társadalmi életben való részvételt segítő más szolgáltatások igénybevételében való segítségnyújtást; az ellátott komplex szükségletfelmérése alapján, erre vonatkozó igény esetén a felügyeletet, az étkeztetést, a gondozást, a készségfejlesztést, a tanácsadást, a pedagógiai segítségnyújtást, a gyógypedagógiai segítségnyújtást, a szállítást, a háztartási vagy háztartást pótló segítségnyújtást. A SzCsM rendelet pedig rendelkezik a támogatott lakhatás részletszabályairól.

A CRPD. 19. cikke garantálja az *önálló életvitel és a közösségbe való befogadás* jogát. Az *önálló életvitel* elsősorban a fogyatékos személyek önálló, az élet minden területére kiterjedő döntési, választási lehetőségét biztosítja. Ennek értelmében, a fogyatékos személynek többek között joga van megválasztani, hogy kivel, hol, milyen körülmények között szeretne élni, jogában áll kialakítani a saját életmódját, életritmusát, életkörülményeit. A *közösségbe való befogadás joga* a teljes és hatékony társadalmi részvétel és befogadás elvéhez kapcsolódik, amelyet többek között a CRPD 3. cikkének c) pontja fogalmaz meg. *Ez teljes társadalmi életet és a nyilvánosság számára rendelkezésre álló valamennyi szolgáltatáshoz, valamint a fogyatékossgal élő személyek számára abból a célból rendelkezésre álló támogató szolgáltatásokhoz való hozzáférést foglalja magában, hogy a társadalmi élet minden szférájába teljes mértékben befogadást nyerjenek és azokban részt vehessenek.* Ezek a szolgáltatások leginkább a lakhatáshoz, a közlekedéshez, a bevásárláshoz, az oktatáshoz, a foglalkoztatáshoz, a szabadidős tevékenységekhez és a nyilvánosság rendelkezésére álló valamennyi egyéb létesítményhez és szolgáltatáshoz, például a közösségi médiához kapcsolódnak. A jog magába foglalja a közösség minden politikai és kulturális jellegű intézkedéséhez és eseményéhez, így például a nyilvános találkozókhoz, sporteseményekhez, kulturális és vallási fesztiválokhoz és minden olyan tevékenységhez való hozzáférést, amelyben a fogyatékossgal élő személy részt kíván venni.

A CRPD 19. cikke tartalmát tekintve az egyezmény egyik legátfogóbb cikk, kiemelt jelentőséggel bír, valamennyi cikk vonatkozásában és kulcsfontosságú az egyezmény végrehajtása szempontjából. A polgári és politikai, továbbá gazdasági, társadalmi és kulturális jogokról is szól, és valamennyi emberi jog kölcsönös összefüggésének, egymásra hatásának és elválaszthatatlanságának a példája. Az önálló életvitelhez és a közösségbe való befogadáshoz való jognak csak akkor lehet érvényt szerezni, ha a CRPD-ben foglalt valamennyi gazdasági, polgári, társadalmi és kulturális jog teljesül.

Az Intézmény hosszú távú stratégiai céljai között szerepel az intézményi férőhelykiváltás megvalósítása. A Kormány 1295/2019. (V.27.) Kormányhatározatában döntött a fogyatékossgal élő személyek számára ápolást-gondozást nyújtó szociális intézményi férőhelyek kiváltásáról szóló 2019-2036. évekre vonatkozó hosszú távú koncepcióról.

A vizsgálatban érintett Otthon jelenleg 130 férőhelyen biztosítja a fogyatékossgal élő személyek ápolását- gondozását. *Az infrastrukturális feltételeket meghatározza, hogy az ellátottak elhelyezése a zsúfolt főépületben, valamint a hozzá tartozó épületekben történik. A külső épületek kivételével az elhelyezési körülményeket illetően nem érvényesülnek a jogszabályban meghatározottak, így a férőhelykiváltás az ellátás tárgyi feltételein határozottan tudna javítani.*

Az Intézmény pszichiátriai részlegének átalakítása támogatott lakhatássá, az első lépés volt a folyamatban. A berzencei kiváltás tapasztalataira támaszkodva az Intézmény folytatni kívánja az intézményi ellátásról a közösségi alapú szolgáltatásokra történő áttérés fejlesztését az Intézmény, Drávatamásiban működő telephelyén.

A vizsgálat feltárta, hogy az intézményi férőhelykiváltás megvalósítása a vizsgálat tárgyát képező Otthon vonatkozásában – habár az rendelkezik érvényes kiváltási tervvel –, forráshiány miatt mindezidáig nem valósulhatott meg.

Ezzel összefüggésben fontosnak tartom megjegyezni, hogy a támogatott lakhatás szolgáltatás kialakításának új finanszírozási támogatása körében – a szociális szférában dolgozó szakemberek jelzései szerint – problémaként merült fel, hogy *a pályázati finanszírozás az állami fenntartású nagylétszámú bentlakásos intézmények vonatkozásában jelenleg nem biztosított.*

Ahogy már korábbi jelentéseimben is kiemeltem, az alapvető jogok gyakorlati érvényesülése és védelme relációjában a nagylétszámú intézmények létjogosultsága már nem igazolható, minden fogyatékos személy alapvető joga és jogos érdeke az önálló életvitel, a közösségi életben való aktív részvétel. A CRPD, valamint a Fot. felelősségrendszere is ezt támasztja alá, amikor állami kötelezettségként rögzítik azon szolgáltatások egyenlő esélyű hozzáférését, amelyek a fogyatékossgal élő személyek számára alternatívát jelentenek a „zárt” intézményi léttel szemben.

Az intézményi férőhely kiváltás folyamata a jelen aktuális és sürgető feladata, az intézményekben élő több ezer ellátott személy részére pedig az esély a méltó emberi létre. A szociális intézményi férőhelyek kiváltásának teljes megvalósulásáig az intézményeknek kell biztosítaniuk a fogyatékossgal élő személyek számára a minden embert egyenlő mértékben megillető emberi méltósághoz való jog, az egyenlő bánásmód követelménye és a CRPD-ben rögzített követelmények érvényesülését.

A fentiekre tekintettel megállapítom, hogy az Intézmény férőhelyei kitagolásának időbeli elhúzódása az ott élő fogyatékossgal élő személyek vonatkozásában a CRPD 19. cikkében deklarált önálló életvitel és a közösségbe való befogadás jogának sérelméhez vezet.

Az intézményi férőhely-kiváltáshoz nyújt a CRPD 19. cikkéhez kapcsolódó 5. számú észrevételek mellett további iránymutatást az ENSZ Fogyatékossgal élő személyek jogainak bizottsága által 2022-ben kiadott *“Irányelvek az intézményi elhelyezés megszüntetéséről, beleértve a veszélyhelyzeteket is”* dokumentuma *(a továbbiakban: Irányelv)*¹⁹. Az Irányelv összegzi, hogy az intézményi elhelyezés mely pontokon sérti az érintett fogyatékossgal élő személyek jogait. Kimondja, hogy az intézményi elhelyezés ellehetetleníti azt, hogy ez érintettek élni tudjanak a CRPD 19. cikkében biztosított önálló életvitelhez és közösségi befogadáshoz való jogukkal. A hivatkozott dokumentum 8. pontja úgy szól, hogy *a részes államoknak az intézményi elhelyezés minden formáját el kell törölni*, míg a 11. pont kimondja, hogy *a kitagolási folyamatok célja az intézményi elhelyezés összes formájának felszámolása, a fogyatékossgal élő személyek izolációjának és szegregációjának megszüntetése, mind az állami, mind a magánszférában.*

A fent hivatkozott irányelv külön foglalkozik a fogyatékossgal élő idősebb személyek helyzetével, és azt mondja az 52. pontban, hogy *“Az összes kitagolási folyamatban kapjanak helyt a fogyatékossgal élő idősebb személyek is, beleértve az intézetekben demenciával élőket, illetve azokat is, akiket az intézeti elhelyezés kockázata fenyeget. A kitagolásnak magában kell foglalnia a fogyatékossgal élők ellátására specializálódó és egyéb idősothonokat, beleértve a demenciával élők számára fenntartott lakótelepüléseket is. A részes államok feladata az idős, fogyatékossgal élő személyeket érő, a közösségen belüli és otthoni támogatáshoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférést illető diszkrimináció megelőzése.”*

Emellett a 93. pont rögzíti, hogy semmilyen szempont szerint sem lehet különbséget tenni a kitagolásban érintettek között: *“Minden személynek egyenlő esélyt kell biztosítani az intézetből való távozásra és lehetőséget kell teremteni arra, hogy bármikor elhagyhassa az intézetet. Senkit nem szabad a kitagolás folyamataiban hátra hagyni, azokat a személyeket sem, akiknek intenzív támogatási igényük van.”*

---

¹⁹ <https://gc-di.org/wp-content/uploads/2023/11/HUN-CRPD-DI-Guidelines.docx>

Fontosnak tartom rögzíteni, hogy az az okfejtés, amikor a fogyatékossgal élő személyekre, leginkább az értelmi fogyatékossgal élő-, az összetett kommunikációs igényű, vagy más magas támogatási szükségletű személyekre úgy tekintenek, mint akik „képtelenek” intézményi kereteken kívül élni, és ezért gyakran az intézményeket tekintik egyedüli megoldásnak, ellentétben a 19. cikkel, amely az önálló életvitelhez és a közösségbe való befogadáshoz való jogot valamennyi fogyatékossgal élő személyre kiterjeszti, tekintet nélkül mentális képességük, önálló működésük vagy támogatási igényük mértékére.²⁰

Az Intézmény jelenlegi férőhelykiváltási terve a részleges kiváltás lehetőségét tartja a legmegfelelőbbnek a Drávatamásiban működő nagylétszámú otthon kiváltására. A romló állapotú, idősödő, súlyosan halmozottan fogyatékos személyek számára továbbra is az ápoló-gondozó otthonban történő ellátást tartja a legmegfelelőbbnek. Ez a hátrányosan megkülönböztető szemléletmód azonban mind a CRPD egyezményével, mind a hazai jogi szabályozással ellentétes.

Mindezekre tekintettel az Intézmény férőhely kiváltási tervének felülvizsgálata mellett szükségesnek tartom annak továbbfejlesztését, átgondolását, fokozott hangsúlyt fektetve a magas támogatási szükséglettel, többszörös fogyatékossgal élő személyek tekintetében azon megoldások kidolgozására, amely számukra is reális lehetőséget biztosít a nagy férőhelyszámú bentlakásos intézmény elhagyására.

Minden fogyatékossgal élő személynek jogában áll a közösség tagjaként élni. A CRPD szellemiségével összhangban *diszkriminatív* minősül minden olyan kijelentés, miszerint egyes személyek nem képesek önálló életvitelt folytatni, ezért inkább éljenek intézetekben. Sok fogyatékos ember számára az intézmény az egyetlen ismert lakókörnyezet, ezért majdnem természetes, ha a döntéshozatali joguktól adott esetben egész életükben megfosztott személyek bizonytalanok, és kezdetben nem érzik jól magukat attól, hogy önálló életvitel folytatására és a közösségben való életre hívják őket, a felajánlott támogatás ellenére sem. *A kitagolási folyamatok célja a fogyatékossgal élő személyek méltóságának helyreállítása és sokszínűségének elismerése. Ennek érdekében az önálló életvitel folytatásához szükséges kapacitások fogyatékossgal alapuló felmérése diszkriminatív gyakorlatának a személyes szükségletek, illetve a közösség tagjaként folytatott önálló életvitel akadályai felmérésének irányába kell változnia.*

6.2. Az Otthon működésével, a feladatellátással és a panaszbeadvánnyal összefüggésben

A fogyatékossgügyi független mechanizmus keretében folytatott vizsgálat, annak keretében pedig a helyszíni vizsgálat célja az Otthon megismerése, működésének alapjogi szempontú monitorozása, valamint a Hivatalomhoz ékeztett panaszbeadványban sérelmezett körülmények vizsgálata volt. További célként fogalmazódott meg annak átfogó vizsgálata, hogy az Otthonban élő fogyatékossgal élő személyek alapvető jogai a CRPD-ben foglaltaknak megfelelően, teljeskörűen érvényesülnek-e.

Az Intézmény, vizsgálatban érintett telephelye 130 férőhelyen fogyatékos személyek ápolását- gondozását és 20 férőhelyen fogyatékos személyek rehabilitációs ellátását biztosítja. A korábbi, éveken át tartó magas színvonalú szakmai munka és a rehabilitációs szemléletű gondozás eredményeképpen az *Intézmény 2021. november 1-től a fogyatékos személyek rehabilitációs otthona és a támogatott lakhatás vonatkozásában régiós módszertanként is működik.*

Az ellátotti interjúk és az intézményvezető tájékoztatása alapján megállapítható, hogy az Otthon nyitottan működik, a lakók szabad mozgáshoz való joga biztosított. Az ellátottak

---

²⁰ CRPD/C/GC/5. Általános észrevétel a 19. cikkről: *Önálló életvitel és közösségbe való befogadás. II.B. 21. pont.*

részére biztosított a szabad vallásgyakorlás lehetősége, korlátozások nélkül látogathatják a település és a környező városok templomait és lehetőségük van részt venni a helyi bibliakörben.

Az ellátotti jogok érvényesülését az Érdekképviselői Fórum működése, a havi rendszerességgel megtartott lakógyűlések és az ellátottjogi képviselő tevékenysége is segíti. Az Otthon biztosítja a házaspárok és az élettársi kapcsolatban élők közös szobában történő elhelyezését.

Az ellátottak számára naponta ötször biztosítanak a koruknak, egészségi állapotuknak és egyéni szükségletüknek megfelelő minőségű és mennyiségű diétás étkezést.

Az egészségügyi ellátás és az egészségügyi szakellátáshoz való hozzáférés biztosított. Az egészségügyi ellátáshoz kapcsolódó szűrővizsgálatokat minden évben megszervezik az Otthonban. Az Intézmény szakápolásra vonatkozó működési engedéllyel rendelkezik. A szakápolási feladatokat az Otthon szakképzett dolgozói látják el.

Az ellátottak életkorának, egészségi állapotának képességeinek és egyéni adottságainak figyelembevételével a mentálhigiénés csoport szinten tartó, készségfejlesztő és terápiás foglalkozásokat, szellemi és szórakoztató tevékenységeket, valamint kulturális, sport és szabadidős programokat szervez. Kiemelt figyelmet fordítanak az ágyban fekvő ellátottakra, mivel a lakók közel 30%-a az egészségi állapotuk miatt nem tud részt venni a közösségi programokon. Számukra egyéni szervezés keretében biztosítják a szabadidős tevékenységeket. A 2023. évben megvalósított programok dokumentációjából jól érzékelhető, hogy az ellátottak fizikai és mentális állapotának fenntartása, valamint az egyházi ünnepek megtartása kiemelt szerepet kap az Otthonban. Az ellátottak a szocioterápiás foglalkoztatási formák közül művészetterápiás és kézműves tevékenységeket végeznek, akkreditált foglalkoztatásban 76 fő vesz részt.

Amint azt több, a fogyatékossgal élő személyek alapvető jogait érintő ombudsmani jelentés kiemeli, a Fot. legfontosabb elve szerint az államnak, a társadalom szervezeteinek és tagjainak oly módon kell tevékenységüket végezni, hogy az ne okozhasson olyan károsodást, amely fogyatékossgal kialakulásához vezet, illetve olyan körülményeket kell létrehozni, amelyben a fogyatékos emberek képesek lesznek teljesebb életre és a fogyatékossgukból fakadó terheik csökkenthetőek.²¹ A tervezési, döntési folyamatok során kiemelten kell kezelni a fogyatékos személyek sajátos szükségleteit, és figyelemmel kell lenni arra, hogy a fogyatékos személyek, a bárki által igénybe vehető lehetőségekkel csak különleges megoldások alkalmazása esetén élhetnek. A fogyatékos személyeket érintő döntések során tekintettel kell lenni arra, hogy a fogyatékos személyek a társadalom és a helyi közösség egyenrangú tagjai, ezért meg kell teremteni azokat a feltételeket, amelyek lehetővé teszik számukra a társadalmi életben való részvételt.²² Az állam köteles gondoskodni a fogyatékos személyeket megillető jogok érvényesítéséről, a fogyatékos személyek hátrányait kompenzáló intézményrendszer működtetéséről a nemzetgazdaság mindenkori lehetőségeivel összhangban.²³

A fogyatékos személyek otthona szolgáltatói nyilvántartásba történő bejegyzésének hatálya ideiglenes 2026. december 31-ig, mivel az intézményi működés személyi és tárgyi feltételei nem felelnek meg az SzCsM rendeletben foglalt követelményeknek.

A Somogy Vármegyei Kormányhivatal határozatában úgy rendelkezett, hogy a személyi feltételek terén jelentkező hiányosság megszüntetéséig és a jogszerű működés helyreállításáig a fogyatékos személyek otthona szolgáltatás vonatkozásában, új ellátottak felvételére nem kerülhet sor.

Jelen vizsgálat feltárta, hogy az Otthon ápoló- gondozó részlegében elhelyezett ellátottak száma több lakószobában meghaladja az SzCsM rendeletben előírt 4 főt, az egy

---

²¹ Fot. 2. § (1) bekezdés

²² Fot. 2. § (3)-(4) bekezdés

²³ Fot. 2. § (5) bekezdés

ellátottra jutó legalább 6 m² lakóterület nem minden esetben biztosított, valamint a rendelet előírásai szerint a megfelelő szociális helyiségek a főépületben nem állnak rendelkezésre.

A főépület vizesblokkjának mennyezete és több lakószoba falfelülete penészes, salétromos, a folyósó lépcsőjén hiányos és balesetveszélyes a hidegburkolat, több lakószobában a sérült, előregeedett linóleumborítás nagyon rossz állapotban van, ami szintén balesetveszélyes. *Az épületrész sürgős felújításra szorul.*

Fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy a bentlakásos intézményekben élő emberek számára az Intézmény az életük egyetlen színtere, ahol éveket, adott esetben évtizedeket kell eltölteniük, így fokozott a jelentősége annak, hogy emberhez méltó körülmények között élhessenek.

Mindezekre tekintettel megállapítom, hogy az Intézmény, fogyatékos személyek otthona szolgáltatása vonatkozásában a lakószobák zsúfoltsága, a főépület súlyosan fogyatékos személyeket ellátó részlegének leromlott állaga valamint a szociális helyiségek hiánya nem felel meg az SzCsM rendeletben foglalt előírásoknak, az érintett fogyatékossgal élő személyek vonatkozásában a minden embert egyenlő mértékben megillető emberi méltósághoz való joggal, az egyenlő bánásmód követelményével, a fogyatékossgal élő személyek kiemelt védelmének állami kötelezettségével összefüggésben visszásságot okoz, továbbá nem felel meg a CRPD 4.cikkéből eredeztethető nemzetközi kötelezettségeknek, megsértve az érintett személyeknek a CRPD 28. cikkében rögzített megfelelő életszínvonalhoz és szociális védelemhez való jogát.

A vizsgálatom részét képező, AJB-1871/2024. számú egyéni panaszbeadvánnyal összefüggésben munkatársaim a helyszíni vizsgálat alkalmával interjúkat készítettek az Otthon lakóival, a dolgozókkal, a telephely vezetőjével, az Intézmény vezetőjével, valamint áttekintették az ügy szempontjából releváns dokumentumokat.

Mindezek alapján a beadványban sérelmezettek – a helyszíni vizsgálat tapasztalatai, a vizsgált dokumentumok részletes elemzése és az interjúk során elhangzottak alapján – alaptalannak bizonyultak, a panaszbeadvánnyal összefüggésben alapvető joggal kapcsolatos visszásság gyanúja nem merült fel.

7. Intézkedéseim

A jelentésben feltárt alapvető jogokkal összefüggő visszásságok orvoslása, valamint jövőbeli bekövetkezésének megelőzése érdekében felkérem

- 1. az Ajbt. 31. § (1) bekezdése alapján a belügyminisztert, hogy az intézményi férőhelyek kiváltásáról szóló hosszútávú stratégia alapján tervezett intézkedései során fordítson kiemelt figyelmet a jelentésben rögzített alapvető jogok érvényesülésével összefüggésben tett megállapításokra, így különösen a következőkre:*
  - a) a férőhelykiváltási programok ütemezésének áttekintésére, annak felgyorsítására;*
  - b) a férőhelykiváltási programok befejezéséig a nagylétszámú bentlakásos intézményekben élő személyek méltó életkörülményeit garantáló, a bentlakásos intézmények megfelelő működése tárgyi és infrastrukturális feltételeinek feltérképezésére;*
- 2. az Ajbt. 31. § (1) bekezdése alapján a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság főigazgatóját, hogy szorgalmazza a szükséges források biztosítását az Otthon kiváltásra vonatkozó tervei megvalósítása, valamint annak érdekében, hogy a vizsgálatot érintett Otthonban élő személyek számára az intézményi férőhely kiváltás megvalósulásáig is biztosított legyen a megfelelő ellátás, összhangban a jogszabályi előírásokkal;*

3. az *Ajbt. 31. § (1) bekezdése alapján a Somogy Vármegyei Kormányhivatal vezetőjét*, hogy a jövőben is kísérje fokozott figyelemmel és segítse az Otthon jogszabályoknak megfelelő működését annak érdekében, hogy a feltárt hiányosságokat kiküszöböljék, és az Otthonban élő ellátottak alapvető jogai maradéktalanul érvényesüljenek;
4. az *Ajbt. 32. § (1) bekezdése alapján a Szeretet Integrált Szociális Intézmény Somogy Vármegye intézményvezetőjét*, hogy a jelentésben foglaltak figyelembevételével
  - gondoskodjon az Intézmény férőhely-kiváltási tervének felülvizsgálatáról, fokozott hangsúlyt fektetve a magas támogatási szükséglettel rendelkező fogyatékossgal élő személyek tekintetében azon megoldások kidolgozására, amely számukra is reális lehetőséget biztosít az önálló életvitelre való felkészülésre, ennek nyomán pedig az Otthon elhagyására és az önálló életvitel folytatására;
  - tegye meg a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy az előírt tárgyi és személyi feltételek vonatkozásában az Otthon megfelelhessen a jogszabályi előírásoknak, és az itt élők ellátása a jelentésben is feltárt alapvető jogok sérelme nélkül biztosítható legyen.

Budapest, 2024. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos